

Hanne Ørstavik
LJUBAV

Nakladnik
Fidipid Zagreb

Biblioteka prijevodne književnosti
Knjiga 16.

Za nakladnika
Slobodan Delalić

Urednici
Tonko Maroević
Diana Burazer

Jezična urednica
Ljiljana Šarić

Design omota
Elvis Duspara

Layout i grafička priprema
Fidipid Zagreb

Tisak
Denona Zagreb

**CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 781841**

ISBN 978-953-7542-11-5

Copyright © Fidipid 2011

Printed in Croatia 2011

HANNE ØRSTAVIK

LJ U B A V

Roman

S norveškoga preveo
Munib Delalić

Naslov izvornika
Kjærlighet © Oktober as 1997

Kad odrastem, putovat ćemo vlakom. Što je moguće dalje. Kroz prozor gledati planine, i gradove, i mora, razgovarati s ljudima iz nepoznatih zemalja. Cijelo vrijeme biti zajedno. I nikada ne stići.

Prođe s tri knjige tjedno, nekad i četiri, ponekad pet. Najradije bih cijelo vrijeme čitala, sjedila u krevetu, pod poplunom, s kavom, s mnogo cigareta, i toplom spavaćicom. Mogla bih se riješiti i televizora, pa nikad ga i ne gledam, pomisli, ali valjda ne bi bilo u redu zbog Jona.

Skrene ustranu, da propusti neku staru ženu, koja se odgega, vučući sivu torbu na kotačiće po zaleđenoj cesti. Mračno je, veliki nanosi snijega pokraj puta sve zaklanjaju, pomisli Vibeka. A onda primijeti da je zaboravila upaliti prednja svjetla, i da je skoro cijelim putem do kuće vozila autom u mraku. Uključi ih.

Jon pokušava ne treptati. No, ne može. Ne može umiriti mišiće oko oka, koji se stalno trzaju. Kleči u krevetu i gleda kroz prozor. Sasvim je tiho. Čeka da Vibeka dođe kući. Pokušava oči držati otvorene i mirne, zuri u isto mjesto s druge strane prozora. Ondje je najmanje metar snijega. A u zemlji, pod snijegom, žive miševi. Imaju svoje hodnike i kanale. Posjećuju jedni druge, misli Jon, možda jedni drugima daju hranu.

Zvuk auta. Kad čeka da se on oglasi, ne može se sjetiti kako izgleda. Zaboravio sam ga, pomisli. A zatim on dođe, najčešće kad malo zastane u čekanju, i na to ne misli. Tad ona dođe, i on opet osjeti zvuk, čuje ga, trbuhom, trbuh pamti zvuk, ne ja, pomisli Jon,

i domalo nakon što je čuo auto, može ga i vidjeti, s jednog od kutova prozora, njen plavi auto dolazi iza zavoja s velikim snježnim nanosom, skreće prema kući, i penje se uz malu uzbrdicu do ulaznih vrata.

Motor je bučan, i sasvim se jasno čuje unutra u sobi, sve dok ga ona ne ugasi. Zatim je čuje kako zalupi vratima auta, i otvara vanjska vrata, broji sekunde dok se ona ne zatvore. Isti zvuci svaki dan.

Vibeka gura vrećice u hodnik, i saginje se da odveže čizmice. Ruke su natekle od hladnoće, nešto nije u redu s grijanjem u autu. Prošlog je tjedna jednu kolegicu odvezla kući iz trgovine, ta je kazala da poznaje nekoga tko to jeftino popravlja. Vibeka se nasmiješi kad na to pomisli. Nema tako mnogo novca, i ne bi ga nika-ko trošila na auto. Dok ide, ide, pomisli ona.

Pokupi poštu sa stola pod ogledalom. Osjeti malu ukočenost u ramenima, nije ni čudo nakon napornog dana, stane i pokrene ramenima, ispruži vrat, te zabaci glavu unatrag, i ispusti jedno ah.

Razodijeva se, pomisli on, predstavlja je sebi u hodniku, ispred ogledala, vješa kaput o klin dok se ogleda. Sigurno je umorna, pomisli. Otvara kutiju šibica i vadi dvije. Stavlja ih u očne duplje, da kapke drži otvorenim, i da ne trepće. Nestat će to s godinama, kaže Vibeka kad je raspoložena. Šibice su kao debeli trupci, teško je gledati. Pomisli na sjedala vlaka, ne može a da na to ne misli, na što god pomislio, u misli mu dođe vlak, nakrivljen u zavoju s cvilećim piskom, i odjuri dalje. Možda bi joj mogao izmasirati lice, pomisli, masirati joj čelo, obraze, to su učili na gimnastici, bilo bi to dobro.

Ona unosi vrećice u kuhinju, stavlja poštu na stol, i namirnice slaže u hladnjak, nekoliko kutija stavi na policu. Pomisli na inženjera s Tehničkog odjela, na onog crnomanjastog sa smeđim očima, sjedio je preko puta nje kad su iznosili Plan za kulturu, njen prvi zadatak kao tek namještene savjetnice za kulturu. Bila je inzistirala da se prednja strana otisne višebojno, s nadahnutom slikom nekog lokalnog umjetnika. Stoji pokraj klupe s čašom vode u ruci, pije. Išlo je veoma dobro, poslije su ljudi prilazili i kazali da su radosni

što imaju baš nju. Da su im se otvorile vizije, ukazale nove mogućnosti. One smeđe oči su joj se nasmiješile više puta za vrijeme iznošenja Plana, pri sažetku kazao je da je krajnje zainteresiran za tješnju suradnju među odjelima.

Pomiče vlas kose s lica, skuplja svu kosu i prebacuje preko jednog ramena, i pogladi, zadovoljna što je napokon postala duga.

Čuje njene korake po podu iznad sebe. Cipele. Vibeka uvijek nosi cipele po kući. Ljetne cipele s niskom petom. Sklanja šibice. Jednu od njih kresne o kutiju, ne puhne, drži plamen što može dulje. Suknja i ruž za usne, na poslu. A kad dođe kući, odjene sivu trenirku s patentnim zatvaračem, do grla zakopčanu. Možda se sad presvlači. *Tako je mekana iznutra, dođi i osjeti.* Dala mu je papuče kad su se doselili ovamo. Donijela ih je kad je došla s posla, jednog od prvih dana, upakirane u papir s cvjetićima. Bacila ih je prema njemu, te ih je morao uhvatiti u zraku. Vunene papuče skroz do člana, s kožnim potplatom. Zatvaraju se metalnom kopčom. Kad ne zatvori kopču, papuče zveckaju dok hoda.

Vibeka stavlja čašu s vodom na stol. Gleda kroz prozor, mračno je. Ulične su svjetiljke upaljene, osvjetljavaju cestu između kuća poredanih s obje strane puta. Sa sjeverne se strane mjesni put ulijeva u državnu cestu. To je neka vrsta kruga, pomisli ona, možeš ući u centar mjesta, pokraj općinske uprave i trgovina, kroz naselje, skrenuti gore na državnu cestu, ići njome prema jugu, i opet ući u centar naselja. U većine kuća prozori dnevne sobe su okrenuti prema cesti. Moramo nešto učiniti s cjelokupnom arhitekturom. Iza je, na sve strane, šuma. Bilježi krilatice na papir: Identitet, samosvijest. Estetika. Informacija.

Ulazi u dnevnu sobu. Na kauču je sivi vuneni pled s bijelim krugovima, sa stražnje je strane bijel, krugovi sivi. Ponese ga, te povuče naslonjač do grijalice pod prozorom. Podiže knjigu s malog, okruglog stola.

Knjiga ima velik omot, ugodno ju je držati. Pomiluje ju lijevom rukom, prije nego što je otvori. Čita nekoliko redaka. Zatim sjedi s

rasklopljenom knjigom u krilu, naslanja se, sklapa oči. Predočuje sebi lica s posla, ljude koji navrate u ured, tamo je sad postalo tako fino. Razmišlja o onome što se dogodilo, ponavlja svoju vlastitu mimiku.

Jon stoji u vratima dnevne sobe i gleda je. Pokušava ne treptati. Htio bi je nešto upitati o rođendanu, sutra navršava devet godina. Pomisli da to može i pričekati, ona spava. Knjiga u krilu. Navikao je tako ju vidjeti. Knjiga, oštro svjetlo podne svjetiljke. Često joj je zapaljena cigareta u ruci, tad on obično prati dim očima, dok se on uvija prema stropu. Njena se duga, tamna kosa rasula preko leđa stolice, jedan dio visi preko ruba, polako se pokreće. *Pomiluj me po kosi, Jone.*

Okreće se i ulazi u kuhinju, uzima keks iz ormarića. Stavlja cijeli keks u usta, i pokušava ga sisati, polako, da se ne slomi.

Ponovno silazi u svoju sobu, klekne na krevet. Slaže kekse na prozorsku dasku.

Gleda snijeg ispred prozora, pomišlja na sve pahuljice koje su potrebne da bi se napravila snježna gomila. Pokušava u glavi izbrojiti koliko je toga potrebno. Danas su o tome govorili u školi. To su snježni kristali, tako se zovu. I niti jedan nije isti. Koliko bi toga moglo biti u jednoj grudi. Ili na prozoru, u maloj snježnoj mrlji.

Vibeka otvara oči. Kroz velike prozore dnevne sobe može vidjeti crvena štop-svjetla nekog automobila koji nestaje niz cestu. Pokušava se prisjetiti svih koje poznaje, bi li mogao biti netko od njih. Inženjer, pomisli, možda on.

Ustane i pogleda na sat, zatim ulazi u kuhinju i pristavi malo vode, isjecka pola luka. Kad voda prokuha, pomakne lonac s ploče, i u nj stavi hrenovke, otvara hladnjak i vrati ostatak luka. Uključi radio. Neka intervju-emisija, ne sluša što govore. Promjena glasova stvara neku vrstu melodije. Sklanja prljavi tanjur sa stola. Po rubovima su mrvice kruha, na dnu ostatak mlijeka. Još uvijek je na njoj ona kratka suknja, stara je, ali i udobna, podatna oko bedara i otraga. Tanke čarape su luksuz koji sebi priuštiš. Većina se odijevaju prema vremenu. Debele hulahupke, i preko njih još jedne čarape, koje skinu u toaletu kad dođu na posao. Život je prekratak, pomisli ona, da ne bi bio fin. Ali se onda i smrzavaš.

Ispere tanjur pod slavinom, sastruže četkom nekoliko mrvica koje su se bile zalijepile. To Jon običava jesti kad dođe kući iz škole. Keks, ili kukuruzne pahuljice. Često on uključi radio dok jede, i onda ga zaboravi ugasiti. Nekoliko je puta ušla u hodnik nakon posla i čula tihe glasove iz kuhinje, pomislila je da je netko unutra.

Intervju-emisija je završena, sviraju neku pjesmu, i zna da je grupa poznata, zna da joj zna i ime, ali ga se upravo tad ne može sjetiti. Osjeti potrebu za dobrom knjigom, za nekom baš debelom, jednom od onih koje djeluju jače i stvarnije i od samog života. To sam zaslužila, pomisli, nakon truda na poslu i svega ostalog.

Jon sjedne na krevet. Krevet je odmah uz grijalicu pod prozorom. Kad leži, osjeća toplinu duž jedne strane tijela. Na kraju

kreveta, iznad njegova jastuka, stoji u plavo obojena polica, na njoj su, između ostalog, listovi, rola ljepila, džepna svjetiljka i vođeni pištolj. Pritisne tipku na radiju koji stoji iznad police, i okreće dugme dok ne nađe neku glazbu. Pokušava izdvojiti različite instrumente jedan od drugog. Zračne gitare, pomisli, jer je čuo da netko tako kaže. Zračne gitare.

Liježe na krevet i sklapa oči. Pomisli da, kad ne misli ni na što, u glavi mora biti skroz mračno; kao u velikoj sobi kad je svjetlo ugašeno.

I odjednom se ona sjeti kako se grupa zove. Pa naravno, pomisli. Scena sa završne studentske zabave: neki student, mlađi od nje, s konjskim repom, plesali su upravo uz tu pjesmu; stajao je, i ritmično se njihao kukovima prema njenoj zadnjici, na način koji je zapravo prilično vulgaran. Ona se nasmiješi.

Uzela je vrećicu s palačinkama iz ladice, i vilicu da izvadi hrenovke. Naginje se prema hodniku i zovne Jona. Pronalazi podložak za lonac, stavlja ga na stol. Poželi upaliti svijeću, potraži u ladici, ali je ne nađe, sigurno je zaboravila kupiti. No njega nema. Ona još jednom zovne, silazi niz stepenice do njegove sobe.

On sanjari da igra košarku s nekoliko drugova, sunčano je i toplo, i mnogo njegovih udaraca pogađa koš, veseo je i trči u kuću da to ispriča Vibeki. Ona polako dolazi iz kuhinje. On joj govori, no ona se osmjehuje tako čudno, te se on okreće i zaputi niz stepenice prema svojoj sobi. Odmah iza ugla na stubama stoji neka žena koja izgleda baš kao Vibeka. Nešto mu tiho šapće, kao da ga pokušava primamiti k sebi. Kad krene da se uz nju priljubi, neka se treća žena pojavi na stepenicama. Možda je ona Vibeka. On stane i stoji sasvim mirno.

Uto se Vibeka pojavi na vratima, te se on razbudi. Svijetlo je oko nje. Ručak je spreman, kaže ona.

Jon prolazi kraj nje i penje se uz stepenice, sjedaju za kuhinjski stol. Vibeka gasi radio. Gleda poštu dok jedu. Jon vidi da su to reklamne brošure lanaca namještaja i velikih trgovina hrane. Na

jednom je papiru otisnut naslov: Tivoli. Upita što o tome još stoji. Vibeka čita naglas, tivoli je stigao na igralište pokraj općinske zgrade, imaju UFO-stroj i centrifugalni kotač. Tivoli valjda nije za tebe, Jone, kaže ona. Jon pita imaju li 3 D-igru. Vibeka ne zna što je to. Automate sa svemirskim brodom, i slično, kaže Jon, kompjutorska igra gdje sjediš u određenom stroju i krećeš se svemirom i moraš savladati prepreke. Vibeka još jednom čita to što stoji na papiru, no ne može naći ništa o tome.

On pogleda u nju, ona nastavlja jesti i listati, on čuje pucanj kad ona zagriže kroz zategnutu kožicu hrenovke.

Jon uzima još jednu hrenovku. One se nagomilavaju u njegovom trbuhu, poput debala u šumi, i uvijek je moguće naći mjesta za još jednu.

Ide jedna staza u šumu, s tajnog, zabačenog mjesta.

Tu stazu valja pronaći, ostalo ćeš naći sâm, smjesta.

*Pored drveća i cvijeća i humaka, unutra do staroga dvora,
u kojemu tri djevojke sjede, ljepše od najljepšega stvora.*

*Sjede one i čekaju princa, pitaju se hoće li on ikada doći,
pjevaju pjesmu dok čekaju, sjetnu, kao da je sve prošlo,*

kao da će sve odmah proći.

Kako je tamo izgledalo, uvijek bi Vibeka upitala kad je princeza pobjegla u nepoznate dvore. Ispričaj, Jone. On se sjeća da joj je sjedio u krilu i opisivao velike, puste odaje s otvorenim prozorima i dugim, laganim zavjesama. S upaljenim svijećama i mekanim sagovima. Ti znaš što treba, Jone, običavala bi ona kazati. Ja tako volim velike, svijetle odaje.

On pogleda kroz prozor. U kući, s druge strane ceste, živi neki starac. Put do njegove kuće nije toliko ni očišćen od snijega, jer on nema auto. Starac tek toliko, lopatom, napravi stazu u snijegu. Kad će do trgovine koristi spark, saonice u obliku stolice. To ide sporo, Jon ga je vidio kako se zaustavlja i sjedi na sjedalima da se odmori. Nije ga zadnjih dana vidio da izlazi iz kuće. Sigurno je za njega odveć hladno. Staza gotovo da i nije očišćena od snijega. Gospođa iz trgovine dođe u malom kombiju. Ostavi motor da radi, dok ona

gaca kroz snijeg do kuće. Jon ju je vidio kako isporučuje nekoliko vrećica kroz procjep u vratima, a zatim otrčkara do auta na cesti.

Vibeka gleda u svoju ruku, dok je pruža da uzme još jednu palačinku. Prsti su dugi, ona pogledom prati žile na šaci. Zrak u kući isušuje kožu, zapravo jedino pomaže spenol. I onda nokti. Kosa. Na hladnoći ona postaje suha.

Nije tako daleko do grada, a ipak kao da odavno nije bila tamo. Pokušava se prisjetiti kad je to bilo. Ma prestani, Jone. Malo više od jednoga tjedna. Prošle subote. Knjižara, naravno. Ona i Jon su jeli kolače, negdje gdje je zabranjeno pušiti. Što još? Bože, koje mjesto, plastična slastičarnica. Tom gradu nedostaje kavana s promišljenim dizajnom, to je poput kuće bez pristojnog predsoblja. Prestani, Jone. Ustvari, odavno nisam kupila ništa od odjeće, pomisli. Dobro bi bilo malo se ponoviti, stvarno je to i zaslužila nakon preseljenja. Zar ne možeš prestati, Jone, cijelo vrijeme trepćeš očima, izgledaš kao miš. Pomisli na usku, jednoboju, bež suknju, koju je jednom vidjela na nekoj ženi na seminaru.

Jon pogleda u sliku na zidu pokraj prozora. To je fotografija mjesta, uslikana iz zraka, u crnom okviru. Visjela je tamo kad su se uselili. Gleda u nju, dok jede još jednu hrenovku. Kuće su poredane uz cestu. A cesta je ravna crta. Iako je fotografija stara, već počinje i žutjeti, nikakve razlike nema između onda i sad, samo što je sve bilo novije kad je fotografija načinjena. Pokušava si predočiti tko sve živi u tim kućama, ali on poznaje samo kuće u kojima žive oni koji idu u njegov razred. Ako gleda u sliku dovoljno dugo, učini mu se da ljudi izlaze iz kuća, i počinju se pokretati, kao u crtanom filmu.

Jedan od dječaka iz razreda je, za rođendan, dobio avion, lovac, prije dva tjedna. Jon je sebi poželio vlak. Märklin. U početku mu ne treba više od nekoliko dijelova, jednostavne tračnice, i, prije svega, lokomotiva.

U njegovom ruksaku su srečke za sportski klub. Kad završi s hrenovkama, zaputit će se prema kućama, koje vidi na slici, i prodavat će srečke.

Vibeka ustaje i odnosi tanjure i čaše na kuhinjski stol, koji je pričvršćen za zid. Jon kleči na stolici i naginje se preko stola, ona vidi da pokušava dohvatiti zadnju hrenovku vilicom, kao harpunom. On priča neki vic koji je upravo smislio, o nekom čovjeku koji se baca kroz prozor, i nikada ne padne na zemlju. Ona smatra da njegovi vicevi nemaju nikakve poruke. On dohvaća hrenovku, prepolovi je, i polovicu daje njoj. Ona se nasmiješi. Uvijek zadnju tako pojedju, podijele je, i ništa na nju ne stave. Zatim on malo podigne laktove, kao da nešto čeka. Priča o nekoj slici mučenja koju je vidio u nekom listu, neki čovjek visi odmah iznad poda, s kapuljačom preko glave. Ruke su svezane konopcem za metalnu polugu, on visi tako dugo da se ruke gotovo odvajaju od tijela, kaže Jon. Zar ne možeš nekamo otići, pomisli ona. Smisliti nešto, malo se igrati.

– Fino je da misliš na one kojima je teško – kaže ona. – Kad bi svi tako činili, možda bi svijet postao malo bolji.

Ispruži ruku i pomiluje ga po kosi.

– Jesi li ovdje našao kakvog prijatelja?

Kosa mu je tanka i mekana.

– Jone – izusti ona – najdraži Jone.

Ponovi pokret, gleda u svoju ruku. Nalakirala je nokte svijetlim bež lakom, pomalo ružičastim, voli biti diskretna na poslu. Sjeti se nove garniture koja i dalje mora ostati u torbi, boja šljive, ili možda vina; taman, senzualan ruž za usne, i lak u istoj nijansi. Pribor koji se slaže s crnomanjastim, smeđookim muškarcem, odjednom pomisli, uz mali smiješak.

Jon nalazi ruksak u hodniku. Vadi blok sa srećkama iz onog malog dijela s prednje strane, gdje obično drži užinu. Navlači na noge još jedne čarape, prije nego što zaveže sive čizme. Oblači kaput, stavlja plavi šal. Kapu. Pogleda se u ogledalu. Pokušava se zaustaviti, ali ne može. Poseže za džepovima njenog kaputa. Među računima i starom autobusnom kartom pronalazi nešto novca. Poviše u hodnik da odlazi.

Otvara vrata, časak zastane na pragu. Kad udahne, u nosu osjeti koliko je hladno.